

Вера Георгиева¹
Универзитет у Скопљу
Филозофски факултет

УДК 111.1(37/38);
129Приказ
Примљен: 20. 03. 2011.

О ВЕЗИ ЛОГОСА И БЕСМРТНОСТИ

Ристић Горгиев, Слађана (2007). *Логос и бесмртност*.

Ниш: Центар за црквене студије.

У књизи *Логос и бесмртност*, ауторка Слађана Ристић Горгиев излаже у пет поглавља, пратећи историјско-проблемски приступ, категорије *логос* и *бесмртност*. Ове категорије су добро познате и редовно помињане у целој историји филозофије, међутим, централна идеја С. Р. Горгиев је да исте повеже у један комплементарани смисао и открије континуитет њиховог повезивања у античкој грчкој и хришћанској традицији. Зарад тога, ауторка се прихватила једног озбиљног и темељног историјског и тематског истраживања које истовремено поткрепљује и сјајном ерудицијом – позива се на изворне, аутентичне текстове грчких филозофа и писмених сведочанстава хришћанског наслеђа.

У првом делу књиге под насловом *Логос као вечност*, С. Р. Горгиев полази од констатације да управо појам логоса садржи оне суштинске одреднице које упућују на вечност и бесмртност. Како би нагласила нераскидиву везу између логоса и бесмртности она истиче да је историја појма логоса историја човекове свести о својој бесмртности. У историјској аргументацији С. Р. Горгиев саопштава да насупрот бројним истраживачима који генезу појма логоса започињу античким Грцима, она оцењује да је 2000 година раније, већ код Египћана, постојао најстарији писани извор учења о логосу. Зато други део књиге носи наслов *Учење о логосу код старих Египћана*. Трећи део посвећен је *Логосу и бесмртности код Грка*. Овај део садржи минуциозну анализу и дубоко проблемско улажење у тему код готово свих представника античке филозофије. Овде су обрађене идеје представника Милетске школе, Хераклита, Питагоре, Елејаца, Анаксагоре, Емпедокла, Сократа, Платона, Аристотела, стоика, Плотина и Филона. У оквирима свог интересовања С. Р. Горгиев валидним аргументима поткрепљује своју тврдњу да појам *логос* у антици, истина има многа значења, но сва она, у већој или мањој мери упућују на некакав гносеолошки, онтолошки или антрополошки принцип: а у суштини, логос у хеленској филозофији указује на принцип вечности. Смисао логоса је појам Бога, свеобухватности, али истовремено он указује и на могућност човека да га препозна у себи, у души, у мишљењу, у срцу, у речи. Управо логос, а не неки други појам, указује на један свестан, мислећи, умствени принцип реалности, који постоји

¹ verag@fzf.ukim.edu.mk

ван човека, али и у њему, закључује С. Р. Горгиев. Зато, она наглашава да већина античких филозофа, својим ставовима и својим искуством, јасно сведоче да је човек позван да у себи препозна вечност.

Па ипак, по оцени С. Р. Горгиев, појам логоса добио је своје потпуно и узвишено значење управо у хришћанству. Део у коме ауторка елаборира ово своје сазнање централни је део целог текста који носи наслов *Хришћанско схваћање логоса и бесмртности*. Овде се полази од идеје да је употреба појма логоса кључна у објашњењу дубоке тајне хришћанске филозофије.

Овде треба истаћи чињеницу да су међу бројним ауторима, који су писали о суштини хришћанске филозофије, веома ретки они који су успели да избегну компилаторску моду и да напусте владајући манир тумачења хришћанске филозофије из перспективе доминантног рационализма и жестоког сциентистичког утицаја. Из тих разлога наглашавамо да анализом садржаном у овом делу књиге С. Р. Горгиев промовише себе у једног од ретких познавалаца аутентичног значења хришћанске филозофије и њене суштинске разлике од савременог дефинисања филозофије. Многи аутори своје тумачење хришћанске филозофије некритички умећу у стереотипе једностраног и баналног логицизма, заборављајући изворно значење појма филозофије који су хришћански аутори одлично познавали и примењивали у његовој аутентичној семантичкој вредности. Зато анализа и сазнања С. Р. Горгиев не само што потврђују њену стручност и компетентност, већ отварају и нову перспективу и наду да филозофија неће бити редуцирана само на њен логички аспект. Сви понуђени закључци С. Р. Горгиев налик су отварању старих, али запушених и зарђалих славина фонтане из које извире филозофија, а у којој подједнако тече и вода живота личности и њена чежња ка бесмртности.

То што се историјски повезују религија и филозофија управо на примеру хришћанске филозофије, С. Р. Горгиев отвара могућност да аргументује своје аутентично интерпретирање логоса и бесмртности. Притом, она полази од основне констатације да су сви изрази логоса који су се наговештавали у претходним филозофским учењима у хришћанству добили своје пуно и узвишено значење. Тако, појам логоса је у хришћанству примио и нека нова значења која произилазе из самог хришћанског учења. Међутим, сусрет хришћанства са грчком филозофијом није могао остати без обостраног утицаја. Хришћански богослови су наишли на једну већ разрађену филозофску терминологију која је у антици објашњавала Бога и његов однос са светом. Па ипак, хришћанство је изградило и неке нове појмове у сопственој онтологији, гносеологији и антропологији којима се ближе одређивало хришћанско учење. Тако појам логос постаје парадигма новина овог учења. С. Р. Горгиев сматра да је овај појам у директној вези са феноменом бесмртности, јер целокупни смисао хришћанства је окренут управо ка бесмртности. У хришћанству човек тежи и ка спасењу своје душе. Исус Христос је, најпре оваплоћењем у тело, а потом васкрсењем у тело, потврдио суштину људске чежње ка бесмртности и објавио да ће свако ко га буде следео спасити цело своје биће. Но, ова онтолошка новина одступа од промишљања живота из рационалне и чулне перспективе. Како би објаснила

овај феномен С. Р. Горгиев разрађује неколико тематски повезаних подручја: Свето писмо о логосу, Душа и тело у патристичкој филозофији, Логос као манифестација лепоте, Логос људске душе, Помрачење логоса у души, Суштина логоса, Познање логоса, Обожење – пут ка бесмртности и Логос и микротеос.

Изванредном историјском и текстуалном анализом С. Р. Горгиев успева да понуди детаљан преглед онтолошких, гносеолошких и антрополошких идеја важнијих и утицајнијих хришћанских аутора. Притом, она инсистира на аутентичном разумевању чина оваплоћења и страдања Исуса Христа, зато што сматра да управо они указују на божју љубав према човеку. Управо та љубав постаје основа Новог завета. Кроз Исуса Христа човек добија могућност да постане бесмртан, а првородни људски грех се искупљује страдањем и смрћу Исусовом. У том смислу, С. Р. Горгиев наглашава да Библија даје јасну слику о томе да човек може живети вечно једино под условом ако усагласи своје битисање са Богом. По хришћанском учењу човек је тројичан у свом саставу, али и његова душа поседује тројичне моћи. Душа, заједно са телом и духом, представља целину људског битисања. Сви делови душе представљају једну органску целину која одражава боголику суштину душе. Тајна људског постојања огледа се у нераскидивој вези тела, душе и духа, као и у могућности да та веза буде сачувана и после смрти, односно да постане нераскидива у вечности. Међутим, човек започиње да разуме тајну свог постојања тек кроз богопознање. Богопознајна перспектива омогућава јасније разумевање ове тајне. Стога, С. Р. Горгиев закључује да је у својој основи хришћанско учење теоантропоцентрично, а да би исто доказала она излаже сва релевантна питања човековог откривања пред божјом личношћу. Љубав, вера и молитва, представљени су у њиховом аутентичном хришћанском значењу, а проблем обожења је фокус у коме се концентришу кључни филозофски аспекти хришћанских аутора. Обожење представља сложен процес који се остварује на три нивоа: практичном, сазерцатељном и мистичном.

У својој књизи С. Р. Горгиев закључује да хришћанска философија наглашава неколико битних аспекта логоса: логос је вечни Бог, логос је син Божји, логос је личност и логос је љубав. Кроз проблем смрти и бесмртност у хришћанској филозофији се потврђује човеково божанско порекло. Човек је човек по природи, али је Бог по благодати. Зато ауторка ове књиге каже да се човек с правом може назвати и микротеосом. Што се тиче бесмртности, она није безусловна. Човекова бесмртност носи печат потенцијалности. Филозофија има боготражитељску улогу. Човек је саздан да воли, волећи да сазнаје, а сазнавајући да буде бесмртан као Бог. Дакле човек ће освојити бесмртност уколико постане Бог не по суштини, већ по благодати. Ово филозофско становиште објашњава смисао људског постојања из божје перспективе и суштински је супротстављено антропоцентричним тумачењима човека. Управо сазнање о тој разлици, као и повлачење јасне границе између ова два схватања афирмише С. Р. Горгиев у једну од ретких аутора који су разумели истинске филозофске домете хришћанског наслеђа.

